

Kyvyt käyttöön

VATES

3/2011

**Työministeri
Ihalainen:**
*Työvoima-
palvelut
yhden-
vertaisiksi*

*Yrityksiä
kiinnostaa
vammainen
työllistäminen*

**Brankkaria ei joutenolo
innostanut**

PROJEKTITYÖNTEKIJÄ
MARKKU SUOMINEN

Kyvyt käyttöön on vammaisten ja osatyökykyisten työllistymisen erikoisaikakauslehti.

Päätoimittaja

Marjatta Varanka

Toimitussihteeri

Juha Saarinen
Puh. 050 378 7959
juha.saarinen@vates.fi

Osoite

PL 40, 00621 Helsinki
(Oltermannintie 8)
Puh. (09) 7527 551
Faksi (09) 7527 5521

Osoitteenmuutokset ja tilaukset:

Marianne Kaunismäki
Puh. (09) 7527 5502
marianne.kaunismaki@vates.fi

Kyvyt käyttöön 1/2012 ilmestyy helmikuussa 2012. Siihen tarkoitettujen aineistojen tulee olla toimituksessa viimeistään 15.1.2012.

Toimitus toivoo lukijoilta palautetta, juttuideoita, käytännön esimerkkejä ja kokemuksia.

Ulkoasu:
Markku Böök
Kannen kuva:
Nella Keski-Oja

Painopaikka:
Savion Kirjapaino Oy

Painos
7000 kpl

Kyvyt käyttöön on ilmainen. Lehti ilmestyy kolme kertaa vuodessa.

Tavoitteet pitää tunnistaa ja tunnustaa

Lokakuu 2011

Välityömarkkinoiden eri toimintoja ja toimijoita kritisoidaan usein siitä, että asiakkaat eivät juurikaan työllisty, vaikka heidän elämänhallintansa, työkykynsä ja terveystensä paranevat toimintaan osallistumisen myötä.

Viimeaikaisten selvitysten perusteella tilanteelle voidaan löytää useampiakin selityksiä - ja niiden myötä kehittämiskohteita - mutta yksi perustavaa laatua oleva ja perin yksinkertainen tekijä ja kysymys kannattaa nostaa erityisesti esille. Jos tuntuu, ettei tavoitteita saavuteta, onko vika aina toiminnassa, vai voisiko se olla tavoitteissa? Siinä ettei tavoitteita mahdollisesti ole asetettu kyllin selkeästi ja mitattavasti. Ennen kaikkea pitää kysyä, ovatko tavoitteet ääneen lausuttuja ja toiminnan kaikille osapuolille niin selkeästi avattuja, että niillä on mahdollisuus konkretisoida jokapäiväisessä toimissa.

Jos vammaiset, pitkäaikaissairaavat ja osatyökykyiset aidosti halutaan mukaan työmarkkinoille, pitää tätä tukevalle toiminnalle ensin uskaltaa määrittää selkeät tavoitteet, joita seurataan ja mitataan. Nämä tavoitteet pitää asettaa kullekin toimintamuodolle oikein ja realistisesti.

Kun lähtökohtaisesti pienikin työpanos on hyödyllinen, on tunnustettava myös osatyön mahdollisuudet, oli kyse sitten osatehtävistä tai osatyöstä. Samoin täytyy tunnustaa kohderyhmän monimuotoisuus yleisemminkin: joillakin on paljon työkykyä ja heidän kannaltaan tavoitteen tulee olla avoimille työmarkkinoille työllistyminen. Joillekin toisille tavoite kannattaa asettaa matalammalle.

Monimuotoisen ja verkottuneen toimintakentän kannalta on tärkeää muistaa, että yhden toiminnon tavoite on usein toisen lähtötaso. Ketju on tunnetusti vain niin vahva kuin sen heikoin lenkki, joten tavoitteiden ja osatavoitteiden kokonaisuuden pitää olla hyvin määritelty ja sisäistetty. Sekä työkykyä ylläpitävä että kuntouttava toiminta ovat arvokkaita toimintoja ja niiden tavoitteiden tulee kuvastaa niiden luonnetta. Avoimille työmarkkinoille siirtävä toiminta hyödyntää ketjun aiempia lenkkejä, ja tavoitteet ovat sen mukaiset.

Kun tavoitteet ovat selvillä ja yhteisössä yhteisesti hyväksytyjä, on helpompaa panostaa tehokkaimpiin toimintatapoihin. Vaikka tulokset tuntuisivat syntyvän hitaasti, on askelten suunta kuitenkin pääsääntöisesti sama, ja se jos mikä luo pohjaa tavoitteiden saavuttamiselle.

Jukka Lindberg
Kehittämisspäällikkö
VATES-säätiö
jukka.lindberg@vates.fi

2 Pääkirjoitus

4 Brankkaria ei eläkkeellä olo innostanut
Sydänsiirron saaneen palopäällikkö Markku Suomisen ura jatkuu palo- ja pelastustoimen valistajana.

8 Työvoimapalvelut yhdenvertaisiksi
Työministeri Lauri Ihalaisen tavoitteita ja ajatuksia vammaisten ja osatyökykyisten työllistymiseksi.

10 Huonoa lainsäädäntöä ja virkavaltaa
Entiset ministerit, kansanedustajat Tarja Filatov ja Osmo Soiniavaara keskusteluhaastattelussa.

13 Oikeanlaisella kuntoutuksella kiinni työelämään
Sodexon henkilöstöjohtaja Matti Vähäkuopuksen näkökulma ammatilliseen kuntoutukseen.

14 Pauli ei halua lorvia
Tradenomiksi valmistunut Pauli Wahlberg kertoo suhteestaan työhön ja työllistymiseen.

17 Miksi?
Tanskan työmarkkinat syrjäyttävät vähemmän kuin Suomen. Maiden työmarkkinakäytäntöjä ovat vertailleet Diakonia ammattikorkeakoulun projekti-päällikkö Harri Kostilainen ja yliopettaja Ari Nieminen.

18 Kaikki voittavat
PTT:n selvitys vammaisten työllistymisen taloudellisuudesta ja VATESin yritys-kyselyn tulokset.

20 Ajassa
Ensimmäinen työvalmentaja aloitti työterveyshuollossa.

Koulutuskalenteri
keskiaukeamalla!

Brankkaria

ei

Markku Suominen sairastui sydänlihasrappemaan 15 vuotta sitten, ja sairaus johti seitsemän vuoden kuluttua sydänsiirtoon. Työn tekoa sydänongelmat eivät kuitenkaan ole pysäyttäneet. Ura palopäällikkönä loppui, mutta paloturvallisuus- ja pelastustyöt jatkuvat valistajana ja neuvojana.

Ylöjärven palopäällikkönä vuonna 1996 toimineelle, tuolloin 32-vuotiaalle, Markku Suomiselle sairastuminen sydänlihasrappemaan tuli yllätyksenä.

- Yksi aamu tammikuun lopulla, kun lähdin lottoa viemään kioskille, en päässyt kuin jonkin satametriä. Tuli niin kovat poltteet rintaan, että oli palattava kotiin ja mentävä autolla terveyskeskukseen.

Kahdesti otettu sydänfilmi paljasti heti, että jotain hämminkiä Suomisen sydämessä oli, ja terveyskeskuslääkäri passitti hänet ambulanssilla suoraan keskussairaalaan.

Et tule ikinä palaamaan töihin

Sairaalassa sydänlääkäri totesi, että kyse on sydänlihasrappemasta ja työ, jossa on stressiä, ei enää sovi ollenkaan. Hän myös epäili, että todennäköisesti en enää ikinä tule palaamaan töihin, Suominen kertoo.

Suominen ei työkyvyttömyystuomioonsa halunnut tyytyä. Hän koetti taivuttaa Ylöjärven kaupunginjohtajaa muuttamaan palopäällikön viran hallinnolliseksi. Poistamaan siitä stressiä aiheuttavat ilta- ja yöpäivystykset, joista lähdettiin suoraan palohälytyksiin.

- Taloudellisista syistä se ei sopinut, joten siirryin sairauslomalle.

Markku Suominen aikoo jatkaa työntekoa niin kauan kuin terveys sen sallii, aina eläkeikään 63 - 65 -vuotiaaksi asti.

eläkkeellä olo innostanut

Työkokeilun kautta palotarkastajaksi

Yli vuoden sairausloma kypsytti energisen miehen kysymään aiemmasta työpaikastaan, Tampereen Pelastuslaitokselta, voisiko hän kokeilla toimisto- ja palotarkastustöissä pärjäämistä. Eläkevakuutusyhtiön luvattua maksaa kokeilun, Suominen pääsi ensin kolmen kuukauden työkokeiluun, jota jatkettiin vielä kahdesti.

Kun työt sujuivat hyvin, Suominen nimettiin palotarkastajaksi 1997, ja hän rupesi työskentelemään viitenä päivän viikossa kahdeksasta neljää.

- Jottei kävelyä ja liikuntaa olisi tullut kamalasti, töitäni räätälöitiin niin, että tarkastettavakseni tuli pienempiä ravintoloita ja päiväkotia.

Halu, tahto ja kyky ratkaisivat

■ Tampereen aluepelastuslaitoksen johtaja Olli-Pekka Ojanen kertoo, että Markku Suominen työn jatkumisen Tampereen pelastuslaitoksella ja sen seuraajalla aluepelastuslaitoksella on ratkaissut ennen kaikkea hänen vahva halunsa ja tahtonsa tehdä töitä.

- Ilman hänen sinnikästä omaa haluaan ja tahtoaan tulla töihin ja tehdä töitä, se ei varmaan olisi toteutunut.

Ojanen kiittelee myös sairaalan ja työeläkekuntoutuksen roolia työkyvyn kokeilussa ja varmistamisessa.

Hän kertoo, että palo- ja pelastusalalla on myös totuttu räätälöimään työntekijöiden työtä ja etsimään vaihtoehtoisia urapolkuja sen jälkeen, kun palomiesten poikkeuksellista 55 vuoden eläkeikää nostettiin samalle tasolle kaikkien muiden kanssa.

- Palomiesten työhön liittyy fyysisesti raskaita toimia, kuten esimerkiksi savusukellus, joita vanhemmat työntekijät eivät voi tehdä.

Tampereen aluepelastuslaitos pystyy isona yksikkönä uudelleen järjestelmään työntekijöidensä töitä, sanoo pelastustoimenjohtaja Olli-Pekka Ojanen.

Siirto toteutui joulukuussa ja tammi-kuussa 2003 Suominen kotiutui sairaalasta.

Kotona turtuu ja kuihtuu

Sydänsiirron jälkeen Suominen alkoi viettää taas eläkepäiviä kotonaan, mutta ei viihtynyt, vaan tunsikin henkisesti kuihtuvansa.

- Sitä turtuu, kun kattoo ikkunasta, koska posteljooni tuo postia, ja höpötää vanhojen miesten kanssa päivän polttavia asioita kadulla. Sitä kaipaa yhteisöön kuulumista ja lomakin tuntuu työn jälkeen lomalta.

Uusi sydän toimi hyvin, eikä sydänoireita ollut. Suominen kysyikin Tampereen aluepelastuslaitokselta ja omalta eläkelaitokseltaan mahdollisuutta päästä takaisin töihin.

- Pelastuspäällikkö vastasi, että töitä kyllä löytyy, jos lääkäri antaa luvan tehdä: he eivät ota mitään riskejä.

Sydänlääkäri ja eläkelaitos näyttivät vihreää valoa Suominen töihin paluulle, mutta molemmat ehdottivat, että hän pitää eläkkeensä ja rupeaa työskentelemään osa-aikaisesti.

Osa-aikaisesti valistus- ja neuvontatyöhön

Suominen solmi aluepelastuslaitoksen kanssa kaksi puolen vuoden ja sen jälkeen vielä vuoden määräaikaisen työsovimuksen, kunnes hänet vakinaistettiin.

Työtehtävät ja työaika räätälöitiin uudelleen. Entisestä palotarkastajasta leivottiin pelastustoiminnan ja paloturvallisuuden neuvoja ja valistaja. Hän käy luennoimassa mm. sairaaloissa, terveyskeskuksissa, vanhusten hoito- ja palvelutaloissa, kouluissa sekä yleisötapahtumissa.

Suominen työaika on 50 prosenttinen ja palkka mitoitettu niin, että hän säilyttää työkyvyttömyyseläkkeensä: työkyvyttömyyseläkkeellä oleva saa ansaita 40 prosenttia eläkkeensä määrästä ilman sen menetystä.

- Työnantaja on toki kysynyt, milloin alan tehdä kokopäivää. En kuitenkaan halua riskeerata. Kun sydänsiirrokka tuntee, niin tietää, että kaksikymmentäkin vuotta voi mennä ilman ongelmia, tai niitä voi tulla.

Veitsi kurkulla eläkkeelle

Sydänongelmat eivät kuitenkaan jättäneet miestä rauhaan. Seuraavan kahden vuoden aikana Suominen oli useampia kuukausia sairauslomalla ja sairaalassa, kun nestettä kertyi keuhkoihin. Sydänlääkäri kehotti jäämään työkyvyttömyyseläkkeelle.

- Vaikka tinkasin viimeiseen asti lupaa käydä töissä, en voinut muuta kuin

jäää, kun se sanoi, että sä tapat muuten ittes.

Suominen sai kertahauulla eläkepäivät vuonna 2000. Sen jälkeen terveys oli pari vuotta melko normaali. Kuusikymmentä kesänä 2002 kunto nitkahti niin, että hän ei jaksanut enää oikeastaan mitään, vaan joutui sairaalaan. Lääkityksiä otettiin vaihtaa tuloksetta ja Suominen otettiin sydänsiirtolialle lokakuussa.

Tampereen aluepelastuslaitosta Suominen kiittelee loistavasta suhtautumisesta: parempaa kohtelua en olisi voinut saada. Terveydellisiä ongelmia on ymmärretty ja töihin aina saanut palata, kun on halunnut.

Tyytyväinen mies

Suominen on erittäin tyytyväinen työhönsä ja työolosuhteisiinsa.

- Palomiehet kokevat itsensä brankkareiksi, taistelijoiksi, joiden tehtävän on pelastaa. Heitä on vaikeampi motivoida valistus- ja neuvontahommiin. Minulle ne tuottavat tyydytystä. Ennaltaehkäisyyn merkitys pelastus- ja palotoimessa on noussut. Vuorovaikutus ihmisten kanssa on mukavaa.

50 prosentin työaika mahdollistaa Suomiselle lisäloman pitämistä silloin, kun sille on tarvetta: esimerkiksi loppukesästä, kun lasten koulunkäynti alkaa. Perheessä on vaimon lisäksi kolme kouluikäistä poikaa, joista nuorin lähti tänä vuonna ensi kerran koulutielle.

Osa-aikatyön ansiosta Suomisella on aikaa myös hyvin vapaaehtoistoimintaan vertaisten kanssa ja hyväksi. Suominen on ollut Sydän- ja keuhkosiirrot - Syke ry:n jäsen sydänsiirrosta lähtien ja toimii nykyisin sen varapuheenjohtajana.

Suomiselle tulee hyvä mieli, kun hän näkee kuulijoiden saavan huojentavaa tietoa. Erityisesti hoitoalan henkilöstöä huolettaa, kuinka taata yksin yöllä sänkypotilaiden turvallisuus palotilanteessa.

Teksti: Juha Saarinen
Kuvat: Nella Keski-Oja

Nuorten vaikea saada töitä

■ Suomessa ensimmäinen sydänsiirto tehtiin vuonna 1985 ja elossa olevia siirrokkaita on noin 200. Työikäisistä sydänsiirrokkaista työelämässä on noin puolet. Heistä 10 - 20 prosenttia tekee normaalia työaikaa.

Aiemmin sydänsiirrokkaat siirrettiin automaattisesti työkyvyttömyyseläkkeelle, mutta näin ei ole enää laita, vaan nuorempien on etsittävä elantonsa työstä. Työnsaantia ei kuitenkaan ole aivan helppoa.

- Nuoret kouluja käyneet sanovat, että jos työpaikka-haastattelussa kerrot sydänsiirrosta, niin haastattelussa tahtoo toiseksi jäädä, kertoo Sydän- ja keuhkosiirrot Syke ry:n varapuheenjohtaja Markku Suominen.

Hän pitää työnantajien suhtautumista nurinkurisena.

-Kun uusi terve sydän vaihdetaan loppuunkäytetyn elimen tilalle, niin silloin ihmisestä tulee työkyvyttään normaali. Lisäksi olemme paljon tarkemmassa terveysseurannassa kuin tavalliset kansalliset. Olemme kuukausittain yhteydessä sairaalaan ja useamman kerran vuodessa meille tehdään perusteellinen terveystutkimus.

Edistääkseen sydänsiirrokkaiden työllistymistä Syke ry järjesti ensimmäisen työelämäviikonloppu-tilaisuuden viime vuonna Uudellamaalla Tuusulassa. Se uusittiin tänä syksynä Tampereella.

Työministeri Ihalainen:

Työvoimapalvelut

Työministeri Lauri Ihalainen haluaa kehittää työvoimapalveluja yhdenvertaiseksi kaikille. Hänen mielestään osatyökyvyttömyyseläkkeen ja osatyön yhdistämistäpoja tulisi kehittää ja työhönvalmentajapalvelun vakinaistamisen olla työmarkkinajärjestöjen intressissä.

Ministeri Lauri Ihalaisen haastattelu *Kyvyt käyttöön* -lehdelle alkaa lennokkaasti. Ministeri tulee työministeriön kokoushuoneeseen takinhelmat heiluen ja ilmoittaa, että haastatteluun on valitettavasti aikaa vain puoli tuntia, joten mennään suoraan asiaan. Ministerille on käynyt kutsu hallituksen kokoukseen.

Tuskin ennätän ensimmäistä kysymystäni - Turvataanko tulevilla hallituskaudella työkyvyttömyyseläkettä saavien työvoimapalvelut vai jatketaanko asiakkaiden segmentointia eri kastiin? - lopettaa, kun Ihalainen jo vastaa vahvalla arvolinjauksella.

- Vierastan segmentointi-sanaa, koska helposti tulee sellainen maku, että palvelussa on eri luokan ihmisiä. Palvelupolut ovat toki erilaisia riippuen siitä, oletko ollut pitkään työttömänä vai siirtymässä ammatista toiseen. Kohdennettuja palveluja tarvitaan, mutta henkisesti

ei saa asettaa sellaista lähtökohtaa, että jotkut saakin olla huonomman palvelun kohteena.

Ihalainen on esittänyt segmentointi-termistä luopumista puheessaan TE-toimistojen johtajille elokuussa. Lisäksi hän on sopinut elinkeinoministeri *Jyri Häkämiehen* kanssa, että TE-toimistojen 2015 kehittämishankkeelle, joka on aloitettu edellisellä hallituskaudella, otetaan vuosi lisääaikaa.

- Katsomme ensin palvelukonseptia, lupautua, jonka haluamme asiakkaille antaa, ja vasta sen jälkeen organisaatiota.

Kuntakokeilulla etulinjaan

Ihalainen korostaa, että työ- ja elinkeinohallinnon pitää kehittää toimintaansa niin, että se pystyy tarjoamaan monitoimipalvelua koko maassa pitkäaikaisyöttömien ja muiden vaikeasti työllistytävien työllistymiseksi.

Hallitusohjelmassa on sovittu, että työvoiman palvelukeskuksista tulee koko maan kattava tämän hallituskauden aikana.

- Yleinen ja nuorisotyöttömyys on vähentynyt, mutta pitkäaikaistyöttömyys jämähtänyt. Meillä on 57 000 yli vuoden työttömänä olleita ja siihen sisältyvien yli kaksi vuotta työttömänä olleiden määrä kasvaa koko ajan, joten laajentaminen on perusteltua.

yhdenvertaisiksi

Osatyökykyisten voimavarojen hyödyntäminen vaati ministerin mukaan viitseliäisyyttä ja asennemuutosta työelämässä.

Uusi hallitus pyrkii purkamaan pitkäaikaistyöttömyyttä myös nelivuotisella kuntakokeilulla. Siinä kunta on ensisijaisessa vastuussa työllistämistoimenpiteistä tekemällä yhteistyötä TE-toimistojen ja kolmannen sektorin kanssa. Tavoitteena on Ihalaisen mukaan viedä työllistämistoiminta etulinjaan; tavoittaa pitkäaikaistyöttömät nykyistä helpommin ja rakentaa polku elämänhallinnasta työpaikkaan.

- Valo, joka vaativan ja pitkän polun päähän pitäisi saada, on oikea työpaikka. Se vaikuttaisi työttömän henkilön motivaatioon. Nyt ihminen jää pyörimään järjestelmän rattaisiin, kun valo polun päässä ei näy.

Ministerin sydämen asia

Oman ministerinpostinsa ykköshankkeeksi Ihalainen listaa nuorten yhteiskuntatakuun; töihin pääsyn tukemisen ja syrjäytymisen ehkäisemisen.

- Peruskoulun päättäneistä 1 400 katoaa mustaan aukkoon. Hei eivät ole koulutuksessa eivätkä työssä. 30 prosenttia ammattiopistosta valmistuneista ei saa koulutustaan vastaavaa työtä. 20

prosenttia alle 25-vuotiaista valuu yli kolmen kuukauden työttömyyteen. Polku koulusta työelämään pitää tehdä aukottomammaksi ja nopeammaksi, korostaa Ihalainen.

Jotta näin tapahtuisi jokaiselle alle 25-vuotiaalle työttömälle ja alle 30-vuotiaalle koulunsa päättäneelle nuorelle taataan koulutus-, työ-, harjoittelu-, työpaja tai kuntouttava työtoimintapaikka. Toimintamalli tehdään yhdessä opetus- ja sosiaali- ja terveystieteiden kanssa. Rahaa toimintaan on varattu 60 miljoonaa euroa vuodessa.

- Tämä koskettaa kaikkia nuoria. Siinä ei pidä unohtaa vammaisia nuoria, eikä pistää maahanmuuttajia eri kategoriaan.

Uusia malleja osa-aikatyöhön

Ihalainen on ollut mukana sorvaamassa hallitusneuvotteluissa hallitusohjelman työllisyyspoliittista osiota, joten hän tuntee hyvin sen vammaisia ja osatyökykyisiä koskevat kirjaukset: toimintaohjelman rakentaminen osatyökykyisten työmarkkinaosallisuuden edistämiseksi eri toimijoiden kanssa, pysyvä palkka-

tuki ja tiedotuksen lisääminen.

Osatyökykyisten työllistymisohjelman rakentaminen työmarkkinajärjestöjen kanssa on Ihalaisen mukaan iso haaste, koska osatyötä ei ole suomalaisessa työelämässä erityisesti kehitetty.

- Kun osa-aikaeläke ja osa-aikatyö voidaan yhdistää, niin miksei esimerkiksi löydy enemmän sellaisia malleja, joissa osatyökyvyttömyyseläke ja osa-aikatyö yhdistyvät, Ihalainen kysyy.

Vammaisten pysyvä palkkatuki ei ole Ihalaisen mukaan kustannuskysymys, koska kyse on pienestä kustannuksesta ministeriön budjetissa. Hän huomauttaa, että käytännössä palkkatuki on kuitenkin ollut jo pysyvä vammaisille, koska ministeriön ohjeiden mukaan sen on TE-toimiston virkailija voinut myöntää määräaikaisen palkkatuen jatkoksi automaattisesti.

Kenelle vastuu työhönvalmentajapalvelusta?

Hallitusohjelmassa luvataan myös selvittää mahdollisuudet saada työpaikoille maahanmuuttajien, vammaisten ja vaikeasti työllistyvien tueksi työhönvalmentajia ja ohjaajia. Voisiko työnantaja käyttää saamansa palkkatuen työhönvalmentajapalvelun ostamiseen eikä hänen palkkaansa?

- Palkkatuki muutetaan työntekijälle myönnettäväksi tueksi, joten se ei varmaan enää sovellu siihen, toteaa Ihalainen.

Entä työolosuhteiden järjestelytuki? Voisiko se olla yksi malli työhönvalmentajatoiminnan valtakunnalliseen rahoitukseen ja vakiinnuttamiseen.

- Kyse on periaatteellisesta asiasta, eivätkä tietoni tällä hetkellä riitä vastaamiseen. Voisi kuitenkin kuvitella, että työmarkkinajärjestöjä kiinnostaisi tämä, kun kyse on työllistymisen nivelvaiheen tuesta. Tai voisihan tätä kokeilla jossain yhtenä osana nelivuotista kuntakokeilua, Ihalainen ajattelee ääneen samalla, kun nousee pöydän äärestä ja lähtee rivakasti kohti valtioneuvoston kokousta valokuvaaja kannoillaan.

Teksti: Juha Saarinen
Kuvat: Kimmo Brandt

Viranomaisvaltaa

Syntymästään vammaisille ihmiselle ei pitäisi myöntää työkyvyttömyyseläkettä, vaan vammaistuki ilman tulonansaintaharkintaa. Valtio saisi näin enemmän verotuloja ja vammaiset töitä, Soininvaara sanoo.

Vammaisten työllistymistä monia vuosia seuranneet ja sitä koskevia poliittisia päätöksiä tehneet entiset ministerit, kansanedustajat Tarja Filatov ja Osmo Soininvaara suomivat niin lainsäätäjiä kuin viranomaisia siitä, että ne ovat heittäneet kapuloita työllistymisen rattaisiin.

Vammaisten työllistymisen läpilyöntiä on odotettu koko 2000-luvun. Miksi tätä ei ole tapahtunut, vaikka työllistymismenetelmiä on kehitetty ja lainsäädäntöä uusittu. Olisivatko poliittiset päättäjät ja viranomaiset voineet tehdä parempia päätöksiä, vai missä vika kansanedustajat Tarja Filatov ja Osmo Soininvaara?

- Meillä on koko ajan liian vähän työpaikkoja suhteessa työtä hakeviin ihmisiin, jolloin kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien henkilöiden on ollut vaikeampi työllistyä. Työn tuottavuusodotukset ovat nousseet, kun yrityksille kilpailukyky on tärkein tekijä nyky-yhteiskunnassa. Työvoiman tarjonta ja kysyntä eivät ole kohdanneet toisiaan, pohtii Filatov.

- Kansantaloustieteilijänä en voi hyväksyä, sitä argumenttia, että joku ulkoavaruudesta on määrännyt, kuinka monta työpaikkaa meillä on. Argumentti pätee kyllä yhdessä työpaikassa, mutta ei koko kansantaloudessa, opponoi Soininvaara.

Hänen mielestään työpaikkoja kyllä syntyy, kun on taloudellisesti kannattavaa työn tarjontaa.

- Ei ole sattuma, että Saksassa on enemmän työpaikkoja kuin meillä.

Ohutta tukipolitiikkaa

Filatov myöntää, että työpaikkojen määrä ei kansantaloudessa vakio, vaan siihen vaikuttaa toki myös paljon se, millaista työllisyyspolitiikkaa harjoitetaan.

- ja huonoa lainsäädäntöä

- Meillä tukipolitiikka on ollut liian ohutta. Vaikka on sovittu, että vaikeasti työllistettävät voivat saada pitkäkestoisen työllistämistuen, niin käytännössä tätä päätöstä viranomaiset eivät ole toteuttaneet. Tämä koskee myös työhönvalmennuspalvelua ja työolosuhteiden järjestelytukea, tietää työministerinä 2000 -2007 toiminut Filatov.

Soininvaaran mielestä Suomesta puuttuu keep it simple eli pidä asiat yksikertaisena -ajattelun tapa niin lainsäätäjiltä kuin viranomaisiltakin.

-Ennen tehtiin parempia lakeja; sen ansiosta sokea saa työkyvyttömyyseläkkeenä maksettavan kansaneläkkeen päälle ansaita niin paljon kuin pystyy, sen sijaan työssä käyvän kehitysvammaisen työtuloja pitää nyt synnätä työkyvyttömyyseläkkeen menettämisen takia tarkkaan, jottei lainsäätäjän määräämä 700 euron työtuloraja ylity. Siitä ei hyödy kukaan, sanoo Osmo Soininvaara, joka on katsonut lainsäädäntöä, sen valmistelua ja päättämistä niin peruspalveluministerin, kansanedustajan kuin tutkijankin näkökulmasta 2000-luvulla.

Tasapäistä tasavertaisuusajattelua

Suomesta puuttuu Filatovin mukaan vammaisten työllistymisen edistämistä tukeva positiivisen diskriminaation ajattelutapa, minkä takia viranomaiset tekevät tukipäätöksiä järjestelmäkeskeisesti yhden ja saman kaavan mukaan. Päittäjiä vaivaa myös liian pitkälle menevä tasavertaisuuskäsitys, joka on kehittynyt tasapäistämiseksi.

- Ajatellaan, että jos joku ihmisryhmä saa yhteiskunnalta tulonsiirtoa, niin se ei saa ansaita sen päälle mitään, ilman että leikataan sosiaaliturvaa.

Osmo Soininvaaran mukaan kuvaavaa tasapäistämisen- ja viranomaislogiikalle on se, että kun hän sosiaaliturvaa uudistaneessa SATA-komiteassa yritti esittää vapaamielisempää suhtautumista

Liian usein ajatellaan, että kun vammainen henkilö saa sosiaalipalveluja ja sosiaalityötä, niin hän ei tarvitse työvoimapalveluja, sanoo Tarja Filatov.

Vakavan keskustelun lomassa hersyi myös huumori.

työkyvyttömyyseläkeläisten ansaintatuloihin, niin virkamiesten vastustus sitä vastaan oli erittäin voimakasta. Se oli jopa niin voimakasta, että virkamiehet kirjoittivat mietinnön tätä koskevan lainkohdan vastoin komitean jäsenten näkemystä.

- He eivät ymmärtäneet lainkaan työkyvyttömyyseläkkeellä olevan tilannetta, eivätkä vapaamielisemmän tulonsaannin kansataloudellista merkitystä.

Filatov ymmärtää tiettyyn pisteeseen asti sitä, että 90-luvun lama-aikoina sosiaaliturvan leikkureita vedettiin aika tiukaksi. Silloin ajateltiin, ettei ole reilua maksaa velkarahalla sosiaalietuuksia, jos joku ansaitsee sen päälle työtuoloja.

- Maailma on kuitenkin muuttunut. Rakenteellinen työttömyys on toisenlaisia kuin ennen. Enää ei mennä nuorena tehtaaseen töihin ja tulla sieltä eläkeläisenä ulos. Nyt pitäisi mennä kohti joustavampaa järjestelmää, missä sosiaalietuuden päälle saa ansaita nykyistä enemmän.

Järjettömiä eläkepäätöksiä

Vamman perusteella myönnettävät työkyvyttömyyseläkekäytännöt kummasuttavat myös paljon kokeneita ja nähneitä poliitikkoja

- Miten joku voi kirjoittaa 25-vuotiaalle masennuksesta työkyvyttömyyseläkkeen, Soininvaara kummeksuu.

Filatov yhtyy Soininvaaran ihmetelyyn.

- On älytöntä, että meillä kirjoitetaan terveystaloudellisista syistä ihmisiä hyvin varhain työkyvyttömyyseläkkeelle, koska se voi estää heidän pääsyn koulutuksen tai työllistämistukipalvelun piiriin.

Filatovilla on tällaisesta tapauksesta käytännön esimerkki.

- Tampereen lähiössä eräs nuori nainen kertoi minulle joutuneensa 15-vuotiaana Pitkänien sairaalan psykiatriselle osastolle ja olleensa pitkään työkyvyttömänä. Nyt kun hän olisi valmis työmarkkinoille, hän ei eläkkeellä olevana saa työvoimapolitiittista eikä normaaliala aikuiskoulutusta.

STM suurin estekö?

Vammaisten työllistymisen yhdeksi suureksi esteeksi on nähty myös se, että se on meillä ennen muuta sosiaalipolitiikka, joka on sosiaali- ja terveysministeriön vastuulla. Onpa joku alan kärkiasiantuntijoista nähnyt tämän olevan jopa merkittävin este vammaisten työllistymiselle. Tästä Osmo Soininvaara on pitkälti samaa mieltä. Hänen mielestään meillä ei esimerkiksi pitäisi ylläpitää lainkaan erillisiä vammaisten "suojatyöpaikkoja", työkeskuksia, koska tilastollisesti katsottuna niistä ei ole ulospääsyä avoimille työmarkkinoille.

- Kun huonokuntoiset ihmiset te-

kevät keskenään töitä, he eivät oikein opi toisiltaan mitään, vaan tekevät töitä tavalla, jolla ei ole kysyntää työmarkkinoilla. Jos suojatyöpaikka sen sijaan toimisi normaalin työpaikan sisällä, niin siellä olisi mahdollisuus edetä ja psykkinen työkykykin kohenisi.

Tarja Filatov huomauttaa, että Suomessa vammaiset nähdään liian helposti yhtenäisenä ryhmänä, vailla erilaisia henkilökohtaisia ominaisuuksia ja kykyjä.

Osa vammaisista on hänen mukaansa sellaisia, että heidän työllisyydessä on enemmän kyse työtoiminnasta, arkisesta päiväpuuhastelusta, joka ei ole kovin markkinaehtoista, mutta voi tuottaa taloudellistakin hyötyä.

- Suurin osa vammaisista henkilöistä on kuitenkin niitä, jotka voivat työskennellä markkinaehtoisesti, jolloin heidän työllistymisensä tukemisessa on kyse enemmän työllisyys- kuin sosiaalipolitiikkasta, mutta he tarvitsevat kuitenkin sosiaalilainsäädäntöä tukemaan työllistymistään. Lisäksi pitää muistaa, että suurin osa vammaisista työllistyy ilman mitään tukia.

Teksti: Juha Saarinen
Kuvat: Kimmo Brandt

Oikeanlaisella kuntoutuksella kiinni työelämään

Töihin halutaan: sitoutunut, motivoitunut, osa-aikatyöhön valmis työntekijä. Töitä hakee: tunnollinen, innokas osa-aikatyöläinen. Miten näiden kuvitteellisten työpaikkailmoitusten tarpeet saataisiin kohtaamaan? Eräs ratkaisu voi olla osatyökykyinen henkilö.

Suomessa moni ala, kuten palveluala, on kohtaamassa työvoimapulan. Ratkaisuksi on esitetty niin työvoimaphojaista maahanmuuttoa kuin työurien pidentämistä. Mikään ei yksin ratkaise tilannetta, vaan ratkaisu on monien vaihtoehtojen summa.

Osatyökykyisissä piilee valtava hyödyntämätön voimavara niin yksityiselle kuin julkiselle sektorillekin.

Yritys voi tarkastella osatyökykyisiä kahdesta näkökulmasta. Sillä on omia työntekijöitä, joiden työkyky on alentunut väliaikaisesti tai pysyvästi. Tavoite on kannustaa heitä jatkamaan työuraansa uutta työkykyä vastaavissa tehtävissä. Valitettavan usein tilanne voi johtaa työsuhteen päättymiseen ja ennenaikaiseen eläköitymiseen. Tämä on turhaa resurssien menettämistä ja käy kalliiksi niin yritykselle kuin yhteiskunnallekin.

Toinen näkökulma liittyy yrityksen ulkopuolisiin osatyökykyisiin, joiden työllistämiseen yrityksissä ei ole vielä järjestelmällisesti perehdytty. Heistä monella on vahva halu ja osaaminen, joka oikein ohjattuna tuottaisi yritykselle lisäarvoa. Useimmissa yrityksissä ei kuitenkaan ole riittävästi tietotaitoa hoitaa omia osatyökykyisiä, saati sitten palkata mahdollisesti erityishuomiota edellyttäviä työntekijöitä.

Ammatillinen kuntoutus oikein hoidettuna voi aidosti edistää osatyökykyisten työllistymistä. Mutta miksi työkokeilut on usein rajattu vain julkiselle sektorille?

Työkokeilu yrityksessä on rekrytointitalanteessa vahvempi suositus kuin työsuoritus erityisolissa, kuten työpajassa. On myös kuntoutujan etu, että hän saa realistisen kuvan työstä yrityksessä.

On väitetty, että kuntouttava toiminta pidetään julkisella puolella, jottei yrityksissä toimintaa käytetä väärin. Kuitenkin monet yritykset, kuten Sodexo, toimivat aktiivisesti yhdessä sekä eläkevakuutusyhtiön että työterveyshuollon kanssa, ja yhteistyön tuloksena moni työntekijä palaa työelämään. Olisikin syytä unohtaa ennakkoluulot; luoda yritysuolelle toimiva ja kannus-

tava järjestelmä, jonka tuella osatyökykyiset voidaan huomioida yrityksen resursoinnissa. Ratkaisu ei ole osatyökykyisten kiintiöiminen. Se vie huomion osaamisesta muihin tekijöihin.

Yrityksen ja työntekijöiden yhteinen menestys on täysin mahdollista myös vammaisille ja osatyökykyisille! Se edellyttää vahvaa tahtoa työntekijältä tehdä töitä, työnantajalta tarjota työtä ja yhteiskunnalta tukea näitä molempia tavoitteita.

Matti Vähäkuopus
Sodexon henkilöstöjohtaja

Pauli ei halua

Datanomiksi valmistunut Pauli Wahlberg sai tänä kesäksi ensi kerran työpaikan. Hän uskoo, että tietotekniikka-ala tarjoaa hänelle jatkossakin töitä. Hän on valmis käyttämään kaiken tuen, mitä yhteiskunta vain tarjoaa, elleivät työpaikan ovet muuten avaudu.

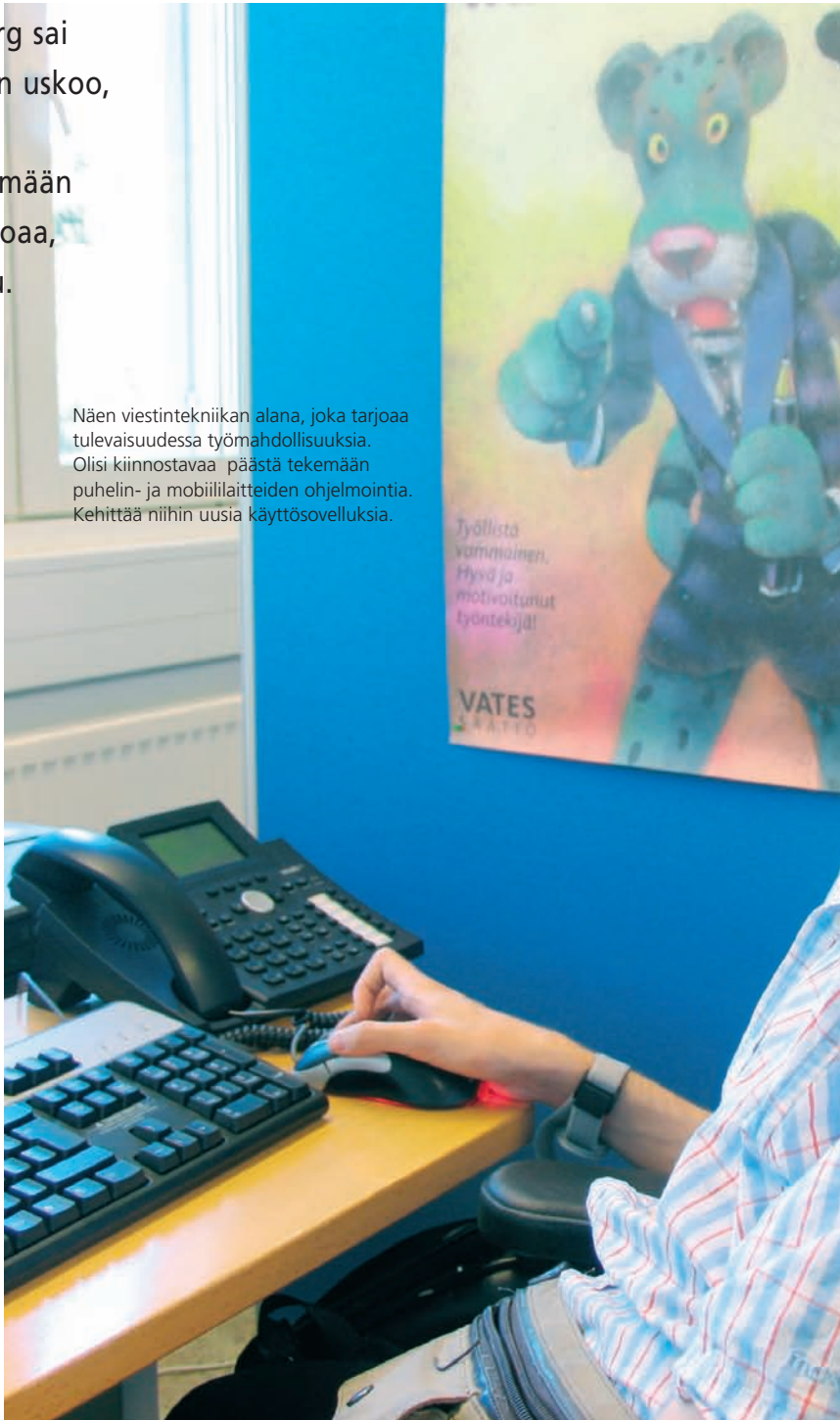
Olen 22-vuotias, tänä keväänä Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksesta valmistunut datanomi. Valitsin peruskoulun jälkeen Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen Helsinki Business Collegen sijaan, koska Järvenpää tarjoasi paremmat ja joustavammat tukipilarit.

Datanomiopiskeluni suoritin pilottiryhmässä, jossa kaikki olivat pyörätuolissa ja tarvitsivat enemmän ja vähemmän tukea. Opetus räätälöitiin meille kaikille henkilökohtaisesti, opetussuunnitelmaa tarpeisiimme taivuttaen. Opiskeluun saattoi myös keskittyä rauhassa, koska se kesti vuoden enemmän kuin normaalisti.

Ensimmäinen työharjoitteluni syntyi meidän opettajan aktiivisuuden ansiosta. Kun olimme tutustumassa työvoimatoimiston palveluihin, törmäsimme siellä Suomen suurimman vammaispalvelun tuottajan Eteva-kuntayhtymän johtoporukkaan. Opettajamme mainosti meitä opiskelijoita heille: ”Tässä minulla on päteviä atk-osajia opettamaan henkilökunnallenne atk-taitoja, joita he päivittäisessä työssään tarvitsevat”.

Sen seurauksena suunnittelimme Etevan toivomusten mukaisen koulutuspaketin ja käyttöoppaan. Pidimme useita suunnittelupalavereita heidän kanssaan, ja koulutimme yhteensä 100 eteväläistä heidän työpisteillään eri puolilla Uutamaata; kahta koulutettavaa kohden oli aina kaksi opettajaa. Koulutus kesti kaksi tuntia.

Työkokemusta syntyi siitäkin, kun erään yrityksen edustaja piti meille sisällönhallintajärjestelmästä kurssin ja pyysi sen jälkeen kahta meis-

Näen viestintekniikan alana, joka tarjoaa tulevaisuudessa työmahdollisuuksia. Olisi kiinnostavaa päästä tekemään puhelin- ja mobiililaitteiden ohjelmointia. Kehittää niihin uusia käyttösovelluksia.

Työllistä vammainen. Hyvä ja motivoitunut työntekijä!
VATES
SÄÄTIÖ

lorvia

Työkkärin kanssa olen ollut niin vähän tekemisissä, etten tiedä, onko se niin hyödytön kuin sanotaan.

Koetan hyödyntää kaiken mahdollisen avun saadakseni työtä. Työvalmentajaakin käyttäisin, jos sellainen olisi saatavissa.

tä tekemään pientä hommaa; minä kirjoitin käyttöohjetta yrityksen käyttämään järjestelmään. Olin myös tekemässä koulun laskuun virtuaalisen messutapahtuman suunnittelua ja toteutusta sekä opetin ohjelmointia kansainvälisessä projektissa.

Kesätöitä en nelivuotisen opiskeluni aikana hakenut kertaakaan, mikä näin jälkeenpäin harmittaa. Pidän itseäni varsin ahkerana henkilönä, mutta jotenkin sitä vain ajatteli, että kyllä niitä töitä ennättää valmistumisen jälkeen tehdä.

Koulussakin kesätöiden hakeminen kuitattiin yleensä yhdellä lauseella: "Hei

muistakaa kattoo, olisiko mitään sopivia kesätöitä". Valmistuttuani laitoin useita hakemuksia, mutta haastatteluihin en päässyt. Muutkaan pilottiryhmästäni valmistuneet eivät työllistyneet. Siinä tuli kylmä rinki jo takamuksiin.

Työn hakemiseen tuli kyllä koululta hyvää tukea: kuinka kirjoitat hakemuksen, valmistaudut ja menet haastatteluun. Harjoituksista sai hyvää palautetta. Nämä taidot varmaan vaikuttivat siihen, että minut valittiin 22 hakijasta ja kolmesta haastatteluun päässeestä kesätöihin VATES-säätiöön. Uskon, että puhuin haastattelussa hirveästi, kun olin

Kuljetuspalvelun saumaton sujuvuus työmatkoilla on ehdottoman tärkeää. Helsingissä palvelu on toiminut hyvin. Kuljetustilaukset ovat tulleet ajallaan, eikä turhauttavaa odottelua ole ollut.

TYÖNI

ja minä

niin hermostunut. Puhetulvan jäljiltä jäi kuitenkin näemmä hyvä maku haastattelijoille.

Työssäni olen koonnut tietoaaineistoja mm. koulutuksista, tehnyt niistä erilaisia tilastoja, taulukoita ja graafeja. Olen tehnyt myös työhönvalmennuspalvelusta kertovaa nettisivustoa työnantajille. Datanomin koulutus on siitä hyvä, että se antaa valmiudet monenlaisten töiden tekemiseen: mikrotutkitöistä ohjelmointiin tai ihan toimistotöihin.

Tärkeintä on tällä hetkellä, että saisin hyvän arkirytmän. Pidän rutineista, vaikka joku voisi sanoa, että sehän on tylsää. Tykkään, että päivässä on rakenteita eikä lorvimista. Tiedän monta kaveria, jotka ovat pudonneet lorvimisen kuoppaan. Itse en mistään hinnasta sinne haluaisi, koska sieltä on vaikea ryömiä ylös. Olisikin tärkeää, että tämän kesätyön jälkeen löytäisin mahdollisimman pian töitä.

Tukipilareitani jatkotyöllistymisessä voisi olla VATES. Miksen olisi kunnan kettu ja käyttäisi sen asiantuntemusta hyväksi, koska minulla ei ole hirveän paljon kokemuksia siitä, mitä työllistymisen tukikeinoja minulle on tarjolla.

Työkkärin kanssa olen ollut niin vähän tekemisissä, etten tiedä, onko se niin hyödytön kuin sanotaan. Koetan

Työkaverit tuovat piristystä päivään ja auttavat jaksamaan. Lähin yhteistyökumppanini on ollut tiedottaja Tiina Jäppinen.

Aika tiukka vanhan liiton miesopettaja opetti jämpästi työelämän lait: selkärankaan iskostui alusta alkaen, että aina pitää tulla sovitussa ajassa paikalle, eikä mitään vitkasteluselityksiä kaivata.

hyödyntää kaiken mahdollisen avun saadakseni työtä. Työvalmentajaakin käyttäisin, jos sellainen olisi saatavissa. Ei parane ruveta nirsoilemaan. Varmasti putoaa kyydistä, jos rupeaa ajattelemaan, että tuo ei ole minulle tarpeeksi hieno ratkaisu.

Iloa tuottaa oman itsenäisen elämän alkaminen. On hienoa, että olen

kesällä päässyt muuttamaan omaan asuntoonkin. Yksin asuminen kehittää vastuuntuntoa ja oman elämän hallintaa.

Murheeni ja samalla suurin pelkoni on, että jostain syystä liukuisin ja jäisin niin monen kaverini lailla työttömyyden kuoppaan. Jos työn saanti ei natsaa, niin harkitsen tradenomiopintojen aloittamista.

Haasteeni on pysyä kokoa ajan ammattitaidoissa aallon harjalla. Tietotekniikka on ala, jossa pitää olla kehityksen suhteen koko ajan varpaillaan, muuten tippuu kyydistä. Tieto vanhenee erittäin nopeasti. Tietotekniikka koskeva kirja on jo ilmestyessään melkein vanha, mikä vuoksi pitää seurata jatkuvasti alan tuoreita julkaisuja. Olen pohtinut, että alkaisin myös opiskella kieliä. Englannin kieltä taidan aika hyvin, svenska bara lite, mutta eniten minua kiinnostaisi opiskella japania.

Haltijan taikasauvalla taikoisin jotain vakautta markkinoihin, ja jos taikahilettä jäisi sen jälkeen vielä jäljellä, niin taikoisin kuoppaan pudonneet kaverini sieltä ylös.

■ Teksti ja kuvat: Juha Saarinen

Tanskan työmarkkinat syrjäyttävät vähemmän

Tanskan työmarkkinat ovat selvästi vähemmän syrjäyttävät kuin Suomen, toteavat maiden työmarkkinakäytäntöjä vertailleet Diakonian ammattikorkeakoulun projektipäällikkö Harri Kostilainen ja yliopettaja Ari Nieminen.

Talouspoliittiset ratkaisut vaikuttavat voimakkaasti työmarkkinoiden toimintaan. Vaikka Tanskassa ja Suomessa talouspolitiikan päätavoitteena on globaali kilpailukyky, tanskalaiset katsovat, että menestys saavutetaan integroimalla kaikki työelämään. Suomessa kilpailukyky ajatellaan saavutettavan keskittymällä ydintyövoimaan ja syrjäyttämättä työmarkkinoilla ne ihmiset, joiden työpanos ei ole lähellä sataa prosenttia, projektipäällikkö Harri Kostilainen ja yliopettaja Ari Nieminen toteavat.

Samat ajattelutavat toistuvat Kostilaisen ja Niemisen mukaan työmarkkinapolitiikassa ja siihen tehtävien investointien painopisteissä. Tanskassa työmarkkinaosapuolet ovat saavuttaneet konsensuksen siitä, että mahdollisimman moni ihminen pyritään integroimaan ansiotyöhön. Investoinnit ohjautuvat voimakkaasti kuntoututtaviin ja tuettuihin työmuotoihin.

- Suomessa taas työmarkkinaosapuolet sopivat ydintyövoiman eduista ja näiden puolustamisesta. Ne eivät juuri ole kiinnostuneita heikossa työmarkkina-asemassa olevista. Investoinnit kohdentuvat pääasiassa erilaisiin työttömien koulutustoimenpiteisiin, uskovat Kostilainen ja Nieminen.

Yksilön sijasta huomio järjestelmään

Suomessa on tutkittu mieluummin syrjäytyneiden ihmisten ominaisuuksia kuin niitä poliittisia ratkaisuja ja työ-

Kaikkien vaikeimmin työllistettävät henkilöt huoltavat Kööpenhaminan kaupunkipyöriä työllistämispalveluja tarjoavassa Incita-säätiössä, johon Askel-hanke tutustui Tanskan opintomatalla keväällä.

markkinoiden rakenteita, jotka aiheuttavat syrjäytymistä.

- Syrjäytyneiden sijasta pitäisi tutkia sitä järjestelmää, joka aiheuttaa syrjäytymistä. Tämän järjestelmän muuttaminen taas edellyttää yhteiskunnallista ja poliittista vaikuttamista, joka on yksi sosiaalialan järjestöjen ja työntekijöiden tehtävistä, toteavat Kostilainen ja Nieminen.

He katsovat, että sosiaalipolitiikassa Tanska vastaa mielikuvaa pohjoismaisesta universaalista hyvinvointivaltiosta, joka tarjoaa samat palvelut, oikeudet ja edut kaikille vastineeksi osallistumisesta työmarkkinoille.

Sen sijaan Suomessa työssä olevan ydintyövoiman ansiosidonnaiset edut näyttävät paranevan suhteessa niihin ihmisiin, jotka eivät ole ansiotyössä. Suomen sosiaalipolitiikka ei tue työmarkkinoilla tapahtuvaa inklusiota.

Kotilaisen ja Niemisen tekemä vertailu liittyy Terveiden- ja hyvinvointilaitoksen Askel-hankkeeseen, jonka osahankkeessa Diak luo aktiivisen sosiaalipolitiikan koulutusohjelman. ASKEL-hanke auttaa työmarkkinoilta syrjäytyneitä ihmisiä siirtymään takaisin työelämään.

Kuva: Simo Klem

Kaikki voittavat

PTT:n tuoreen selvityksen mukaan vammaisten ja osatyökykyisten työllistymisestä syntyy merkittävää yhteiskunnallista säästöä. Yritykset ovat myös kiinnostuneita vammaisten ja osatyökykyisten työllistämisestä, selviää VATES-säätiön kyselystä.

Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen PTT:n arvon mukaan vajaakuntoisille henkilöille kohdennettu työvoimapolitiittinen toimenpide rahoittaa julkisen talouden näkökulmasta 22 prosenttisesti itsensä.

- Jos hyöty-kustannus - laskelmaan otetaan mukaan taloudellinen hyöty, jonka avoimille työmarkkinoille työllistyneet henkilöt saavat, niin työllisyystoimenpiteet rahoittavat 52 prosenttisesti itsensä, toteaa PTT:n johtaja *Pasi Holm*.

PTT:n laskelmien mukaan masennuksen vuoksi työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien lukumäärän puolittuminen merkitsisi 45 miljoona euron säästöä yhteiskunnalle.

Investointi eikä avustus

PTT:n selvitys osoittaa myös, että vammaiset saavat työvoimapalveluja muita vähemmän, vaikka siitä olisi yhteiskunnallista hyötyä ja työvoimareservistä löytyy sekä motivoituneita että myös korkeakoulutettuja vammaisia henkilöitä.

Vammaisten ja osatyökykyisten työllistymisen yhteiskunnallista tukemista pitäisi VATES-säätiön toimitusjohtaja *Marjatta Varangan* mukaan tarkastella kaikkia hyödyttävänä kansantaloudellisenä investointina eikä sosiaalisena avustuksena, kuten nyt tehdään.

Pasi Holmin mielestä palkkatuen ja työhönvalmennuksen yhdistäminen voisi olla tulokellinen vammaisten ja osatyökykyisten tukipaketti.

Yritykset tarvitsevat lisätietoa eniten taloudellisista tukimuodoista, mutta myös työn ja työolosuhteiden sopeuttamisesta sekä vammaisten työllistämisen erityiskysymyksiin perehtyneestä asiantuntijapalvelusta.

PTT:n selvitys on osa VATES-säätiön toteuttamaa ja Suomen itsenäisyyden juhlarahaston Sitran rahoittamaa projektia, jossa selvitettiin vammaisten työllistymisen taloudellisuutta ja yritysten kiinnostusta vammaisten työllistämiseen.

Yritykset haluavat lisätietoa

Yrityksille tehty kysely osoitti, että ne ovat kiinnostuneita palkkaamaan vammaisia ja osatyökykyisiä. Yritykset kaipaavat kuitenkin lisätietoa ja käytännön esimerkkejä.

- Tietoa tarvitaan eniten taloudellisista tukimuodoista, mutta myös työn ja työolosuhteiden sopeuttamisesta sekä vammaisten työllistämisen erityiskysymyksiin perehtyneestä asiantuntijapalvelusta, listaa Marjatta Varanka.

Yrityspäättäjistä hieman yli 70 prosenttia suhtautuu myönteisesti vammaisten tai osatyökykyisten työhön ottamiseen. Heistä 13 prosenttia ilmoitti työllistävänsä varmasti heti, kun oikea henkilö löytyy, 36 prosenttia kertoi selvittävänsä työllistämismahdollisuuksia ja 23 prosenttia pyysi lisätietoja. Kyselyyn vastasi noin 1 500 yrityspäättäjää.

- Kyselyn tulos antaa aiheen kiirehtiä hallitusohjelmaan kirjatun työnantajatiedotuksen toimeenpanoa, kommentoi Marjatta Varanka.

Tukien tunnettuus riippuu toimialasta

Yrityskysely osoitti, että eniten yhteiskunnan tukia vammaisten ja osatyökykyisten rekrytoinnissa käyttävät kaupan, majoitus- ja ravintoalan sekä terveys- ja sosiaalipalveluiden toimialat.

Selkeästi vähiten tukia on hyödynnänyt rakennusala. Tämä voi johtua siitä, että nykyiset tukimuodot eivät ole alalle mahdollisia tai toimivia.

Tunnetuin ja käytetyin tukimuoto on oppisopimuksen koulutuskorvaus. Toisena tulee työkokeilu ja kolmantena työharjoittelu. Se on lähes yhtä tunnettu kuin palkkatuki.

Uusimpien tukimuotojen tunnettuutta ja kokemuksia alentaa se, että nii-

tä ei ole tarjolla kaikilla paikkakunnilla. Tämä koskee erityisesti siirtymätyötä ja työvalmentajan palvelua.

Yritysten henkilöstöjohto tietää tukimahdollisuuksista muita enemmän. Yksityisistä toimialoista sosiaali- ja terveyspalvelut tuntevat tukimuodot huomattavasti paremmin kuin muut toimi-

alat. Alle 100 henkeä työllistävät yritykset ovat tietoisia tuista huonommin kuin suuremmat yritykset.

Lisätietoa: <http://www.vates.fi/kyselytutkimus.raportti>

Teksti: Tiina Jäppinen
Kuvat: Juha Saarinen

Professori Juhani Ilmarinen halusi ehdottomasti tulla VATES-säätiön ja Sitran tiedotustilaisuuteen puhumaan vammaisten ja osatyökykyisten työllistymisen tärkeydestä.

Suomi poikkeaa muista Pohjoismaista

■ Suomen johtavan työkykyasiantuntijan professori *Juhani Ilmarisen* mielestä Suomessa ei voi unohtaa vammaisten ja osatyökykyisten työllistymisen merkitystä, kun pohditaan työurien pidentämistä. Vammaisten työllistyminen on nähtävä yhtenä välttämättömänä työurien pidentämisen ja työvoimapulan poistamisen rakenteellisena osana.

Ilmarinen suosittelee suomalaista yhteiskuntaa ja sen työelämäjärjestelmää siitä, että meillä pitää olla joko sataprosenttisesti töissä tai ei ollenkaan. Tämän takia monen ihmisen osittainen työkyky jää käyttämättä.

- Tässä me poikkeamme muista Pohjoismaista täysin, tietää Ilmarinen.

Professori Ilmarinen osallistui yhtenä puheenvuoron pitäjänä elokuun lopulla VATES-säätiön ja Sitran järjestämään tiedotustilaisuuteen, missä julkistettiin PTT:n vammaisten työllistymisen taloudellisuutta ja VATES-säätiön yrityskyselyä koskevat tulokset.

Työvalmentaja Mehiläisen työkykypalveluihin

■ Mehiläinen on ensimmäisenä työterveyshuolto-organisaationa Suomessa palkannut työvalmentajan. Riia Astola-Pöllänen on aloittanut Mehiläiseen työkykypalveluissa työvalmentajana 1.9.

Riia Astola-Pölläsellä on vankka kokemus työhön palauttavasta toiminnasta. Hän on toiminut ammatillisen kuntoutuksen suunnittelijana Vakuutus kuntoutus VKK ry:ssä viimeiset yhdeksän vuotta. Siellä hän on suunnitellut ja toteuttanut liikenne- ja työtapaturmissa loukkaantuneiden paluuta työelämään. Hänellä on myös kokemusta Kelan ammatillisesta ja lääkinällisestä kuntoutuksesta. Ennen VKK:ssa työskentelyä hän toimi vakuutus-sihteerinä Kelassa viisi vuotta.

Mehiläisen työvalmentajan työssä mielenkiintoista ja haastavaa Riia Astola-Pöllänen mielestä on päästä toteuttamaan ammatillista kuntoutusta hyvin varhaisessa vaiheessa.

- Tavoitteena on, että työstä poissaolo ei pääse pitkittymään, kun ammatillisen kuntoutuksen tarve ja mahdollisuudet arvioidaan jo hyvissä ajoin.

Riia Astola-Pöllänen työpaikka sijaitsee Mehiläisen työkykypalveluissa Helsingin Töölössä. (Kuva: Juha Saarinen)

Lähtökohtana on miettiä ihmisen jäljellä olevaa työkykyä sairauden aiheuttamasta rajoitteesta huolimatta, sanoo Astola-Pöllänen, joka on koulutukseltaan viittä vaille valmis terveystieteen kandidaatti.

Mehiläisessä työvalmentaja auttaa sen asiakasorganisaatioita, esimiehiä ja työterveystiimejä tilanteissa, joissa

työntekijän töissä jatkaminen on vaarassa vaikeiden tai sairauksien vuoksi. Keinot vaihtelevat työjärjestelyistä ja työkokeiluista aina ammattitaidon täydentämiseen ja ammatin/työpaikan vaihtoon asti.

Työnantajille tietopankki työhönvalmentajapalvelusta

■ VATES-säätiö julkistaa sähköisen työhönvalmentajatietopalvelun työnantajille Kyvyt käyttöön - kumppanuudella vaikuttavuutta - seminaarissa Turussa lokakuun lopulla.

Portaalin tarkoituksena on tiedottaa ja markkinoida työhönvalmentajapalvelua työnantajille, jotka haluavat palkata vammaisen tai osatyökykyisen henkilön, mutta tarvitsevat siihen lisätietoa ja työhönvalmentajan apua.

Portaalista löytyy karttapalvelu työhönvalmennuksen palvelun-

tuottajista. Karttapalveluun liitetään mukaan palvelutuottajia, joilla on riittävät työhönvalmennuksen resurssit ja valmiudet auttaa yrityksiä vammaisten ja osatyökykyisten palkkaamisessa.

- Tulemme sisällyttämään sivuille myös vammaisjärjestöjen asiantuntijapalvelut. Uskon, että näin saamme yhteisesti kokoon merkittävän tietopankin työnantajien tueksi, VATES-säätiön toimitusjohtaja *Marjatta Varanka* sanoo. Palveluun liittyminen on maksuton ja tapahtuu portaalissa olevan lomakkeen kautta. Portaalista löytyy osoitteesta <http://www.tyohonvalmentaja.fi>

Mielenterveyden häiriö ei yksin vie työkykyä

■ Työterveyslaitoksen seurantalutkimus osoittaa, että vain pieni osa niistä työntekijöistä, joilla on mielenterveyden häiriö, jää työkyvyttömyyseläkkeelle. Henkilö päätyy kuitenkin muita todennäköisemmin työkyvyttömyyseläkkeelle, jos hänellä on samaan aikaan jokin fyysinen sairaus ja ylikuormitusta työssä. Tilanteeseen vaikuttavat myös korkea ikä ja matala peruskoulutus.

Havaitsemalla ongelmat ja ottamalla ne varhain puheeksi esimies voi vaikuttaa työkyvyn edellytysten säilymiseen. Työterveyslaitos on koontanut Tue työkykyä -oppaan, josta osa löytyy sähköisenä osoitteesta www.ttl.fi/tuetyokyky

EUSE ja tuetun työllistymisen taloudellisuus

■ Kööpenhaminassa kesäkuussa järjestetty EUSE-konferenssi nosti ensimmäistä kertaa esille tuetun työllistymisen taloudellisuuden verrattuna muihin työllistämismenetelmiin, erityisesti työkeskusten toimintaan.

Yhdysvaltalaisen *Robert Cimeran* tutkimuksen mukaan tuettu työllistyminen on yksiselitteisesti taloudellisesti kannattavampaa kuin erilaisten työllistämisyksiköiden, kuten työkeskusten ylläpitäminen. Vaikka yksilö menettää valtion tukia ja työkeskuksessa ansaitun korvauksen työllistyessään palkka-työsuhteeseen avoimille työmarkkinoille, niin työhönvalmentajan tukemana se on kannattavaa sekä yksilölle että kansantaloudelle.

Tutkimuksen mukaan tuettu työllistyminen oli työntekijän näkökulmasta kannattavaa kaikkien vammaryhmien edustajien osalta jokaisessa USA:n osavaltiossa.

Cimeran tutkimuksessa verrattiin työhönvalmentajapalvelun kustannuksia työkeskusten työllistämispalveluiden kustannuksiin. Aineistona oli 250 000 työllistymistoiminnan piirissä ollutta henkilöä.

Robert Cimeran suositti vahvasti työhönvalmentajapalvelun käyttöä sen tuloksellisuuden takia.

VATES-säätiö ja Työllistä välittäen - väliä työllistäen -projekti osallistuivat syyskuussa Kuntamarkkinoille omalla osastolla ja tietoisuuksilla, joiden aiheina olivat kuntouttavan työtoiminnan uusi strategia ja laadukas kuntouttava työtoiminta. Täysi sali oli kuuntelemassa SAK:n asiantuntijalääkäri Kari Haringin ja Sodexon henkilöstöjohtaja Matti Vähäkuopuksen sekä projektipäällikkö Kaija Rayn luentoja.

Hyvää työtä ei saa heittää hukkaan

■ Oululainen Nuorten ystävät ry on toteuttanut viisivuotisen tuetun työllistymisen -projektin RAY:n tuella. Projektin tavoitteena on ollut luoda Oulun seudulle kokonaisvaltainen tuetun työllistymisen malli käytännön kokemusten pohjalta.

Hankkeessa mukana olleista työnhakijoista työllistyi tai lähti opiskelemaan 40 prosenttia. Työhönvalmennus jatkuu edelleen yli 30 työnhakijan kanssa.

Hanke ei saanut RAY:lta haettua kolmivuotista jatkorahoitusta, mutta Nuorten Ystävät päätti jatkaa työhönvalmennusta omarahoitteisena toimintana, koska hyvää työtä ei haluttu heittää hukkaan.

Projektista on ilmestynyt loppuraportti. Siinä esitellään toimintamalli, keskeiset kokemukset mallin toteuttamisessa ja ulkopuolisen arvioinnin tulokset. Arvioijana toimi Kuntoutussäätiö.

Raportti löytyy Nuorten Ystävien sivuilta: http://www.nuorten-ystavat.fi/jarjestotoiminta/julkaisut/projektien_loppuraportit

Vammaistutkimuksen lahjoitusprofessori Helsingin yliopistolle

■ Joukko vammaisjärjestöjä ja vammaisia lähellä olevia yhtiöitä, rahastoja ja yhdistyksiä lahjoitti kesäkuussa Helsingin yliopistolle 170 000 euroa viisivuotista vammaistutkimuksen professuuria varten. Yksi lahjoittajista on VATES-säätiö.

Vuoden 2012 aikana työnsä aloittavan professorin tehtävänä on vammaisten ihmisten yhteiskunnallisen aseman tutkiminen maassamme. Sitä tarvitaan, sillä vammaisia henkilöitä on Suomessa noin puolimiljoonaa ja heidän arjestaan sekä elämästään on vain vähän tutkittua tietoa.

Professuurin perustaminen parantaa ja vakiinnuttaa yhteiskunnallisen vammaistutkimuksen asemaa maassamme. Vastaavia professuureja on jo esimerkiksi Iso-Britanniassa, Ruotsissa ja Yhdysvalloissa.

Professuuri sijoitetaan Helsingin yliopiston valtiotieteelliseen tiedekuntaan.

Kynnys ry:n toiminnanjohtaja Kalle Könkkölä ja Vammaisfoorumin puheenjohtaja Merja Heikkinen luovuttivat vammaisprofessuurin lahjavarat Helsingin yliopiston rehtori Thomas Wilhelmssonille.

Kuva: Marika Mäkinen-Vuohelainen.

Tietoa, tunnetta ja persoonallisuutta

■ Kymmenvuotinen työrupeamani VATES-säätiön tiedottajana ja on ollut antoisa ja jatkuvasti uutta opettava, sanoo lokakuun alussa työnsä päättänyt, eläkkeelle siirtyvä Juha Saarinen.

Saarinen toteaa olleensa etuoikeutetussa asemassa, kun hän on saanut VATESissa viestijänä edistää yhteiskunnallista tasa-arvoa suomalaisessa yhteiskunnassa aikana, jolloin kaikkein tärkeimmäksi arvoksi on tullut raha ja kilpailukyky.

- VATESin toiminta on vuosien myötä muuttunut entistä enemmän yhteiskunnalliseksi vaikuttamistoiminnaksi, jossa viestinnällä on keskeinen merkitys. Oli sitten kysymys henkilöiden välisestä vaikuttamisviestinnästä, informoinnista, markkinointiviestinnästä tai mediatiedottamisesta.

Saarinen kertoo nauttineensa ennen muuta työllistymisen kentällä kehitettyjen ja toteutettujen hyvien työllistymismenetelmien ja käytännön esimerkkitapausten esille tuonnista ja levittämisestä.

- On sääli, että kentällä ja yrityksissä tapahtuva hyvä työ saa esimerkiksi mediassa liian vähän huomiota. Käytännön esimerkkitapauksissa ovat kaikki hyvän viestinnän perillemenon ainekset: tietoa, tunnetta ja persoonallisuutta

Työhönvalmennuksen erikoisammattitutkinto voimaan 2012

■ Työhön kuntoutuksen ja työelämään valmennuksen alalle on odotettu kauan ammatillista yhtenäisyyttä ja osaamista osoittavaa tutkintoa. Opetushallituksessa valmisteilla ollut työvalmennuksen erikoisammattitutkinnon perusteet ovat nyt viimeistelyä ja virallistamista vaille valmiit. Tutkinnon vahvistamisen odotetaan tapahtuvan vuoden loppuun mennessä. Perusteluonnos oli alkukesästä laajalla lausuntokierroksella ja sai osakseen myönteistä palautetta. VATES- säätiö on ollut mukana perusteiden määrittelytyössä.

VATES-säätiö edistää vammaisten ja osatyökykyisten työllistymistä ja kuntoutumista.

Toimintamme avainalueita ovat tuettu työllistyminen ja työhönvalmennus, sosiaaliset yritykset ja työkeskukset sekä kuntouttava työ ja työyhteisö. Kehitämme työllistymismuotoja ja kuntoutusmalleja yhdessä käytännön toimijoiden kanssa Kyvyt -käyttöön verkostossa. Tarjoamme asiantuntijapalveluja: tietopalvelua, koulutusta, konsultointia ja ohjausta.

Vaikutamme työllistymistä edistävään sosiaali- ja työllisyyspolitiikkaan, työmarkkinoihin sekä työllistymis- ja kuntoutusjärjestelmiin. Vuonna 1993 perustetun säätiön taustavaikuttajiin kuuluu 35 yhteisöä:

Avain-säätiö
Epilepsialiitto ry
Etelä-Pohjanmaan sosiaalipsykiatrinen yhdistys ry
Etelä-Suomen lääninhallitus
Eteva kuntayhtymä
Invalidiliitto ry
FILHA ry
Hengitysliitto HELI ry
Kanta-Hämeen Hengitys ry
Kehitysvammaisten Tukiliitto ry
Kehitysvammaliitto ry
Kiipulasäätiö
Kuntoutussäätiö
Kuuloliitto ry
Kuurojen Liitto ry
Kuurojen palvelusäätiö
Kuopion Seudun Hengitysyhdistys ry
Kärkulla samkommun
Lihastautiliitto ry
Laptuote-säätiö
Mielen terveyden keskusliitto ry
Näkövammaisten Keskusliitto ry
Parik-säätiö
Puustellin tuki ry
Päijät-Hämeen Hengitysyhdistys ry
Päijät-Hämeen koulutus konserni -kuntayhtymä
Raina-säätiö
Rinnekoti-Säätiö
Satakunnan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä
Suomen CP-liitto ry
Suomen Mielen terveysseura
Suomen MS-liitto ry
Turun Seudun Hengitysyhdistys ry
Uudenmaan Vammaispalvelusäätiö
Yritystaito Oy

VATES-säätiö

PL 40, Oltermannintie 8,
00621 Helsinki
Puh. (09) 7527 551
Faksi (09) 7527 5521
www.vates.fi

Julkaisut

Vammaisten henkilöiden asema työmarkkinoilla Simo Klem

Selvityksessä arvioidaan vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden asemaa kuntien työllistämispalveluissa: millaisia palveluja, työtehtäviä ja avoimille työmarkkinoille siirtymisen mahdollisuuksia tällä kohderyhmällä tosiasiallisesti tällä hetkellä on. Selvitys on osa VATES-säätiön ASKEL-hanketoimintaa.

2011, 81 s., ilmainen, tulostettavissa internetistä:
www.vates.fi/raportit

Marginaalista maailmalle

Työllistämispalvelut oppimisympäristönä
Anne-Mari Ollikainen

Erytistyyllistämistä koskeva kriittinen puheenvuoro avaa aivan uusia, oppimista koskevia näkökulmia vammaisille ja osatyökykyisille suunnattuihin työllistämispalveluihin. Kirjassa ruoditaan vahvasti erytistyyllistämisen yksiköiden kykyä tarjota

valmennettaville henkilöille sellaisia tietoja ja taitoja, joita avoimille työmarkkinoille sijoittuminen edellyttää.

”Ansiokas teos yhteiskuntapoliittisesti tärkeästä aiheesta”, arvioi Terveyden edistämisen keskus.
2009, 81 s., 20 euroa + toimituskulut (4,50)

Työolosuhteiden sopeuttamisen keinoja ja ulottuvuuksia organisaatioissa

Artikkelikokoelma, Kestävää työllisyyttä sosiaalisissa yrityksissä (Ketsy) -projektin julkaisuja
Toim. Marjatta Varanka

Artikkelijulkaisu avartaa laajempaa näkökulmaa työolosuhteiden sopeuttamiseen: kyse on yksilöiden osaamisen ja työtehtävien yhteensovittamisesta niin, että se palvelee koko työyhteisön tavoitteita.

2008, 36 s., ilmainen, tulostettavissa myös internetistä: www.vates.fi/projektienmateriaalit

Työhönvalmennuksen haasteet ja mahdollisuudet

Yksi työllistynyt vastaa kahtakymmentä keinoa
Anne-Mari Ollikainen

Työhönvalmennuksen pirstaleisuuden kannanotto pysähdyttää lukijan miettimään: mitä työhönvalmennus avoimille työmarkkinoille suuntaavana toimintana on ja minkälaisia tavoitteita sille voi asettaa.

”Asiallinen ja hyvä tietopaketti erityisesti asiantuntijoiden käyttöön”, arvioi Terveyden edistämisen keskus

2007, 50 s., 10 euroa + toimituskulut (4,50)

Säätiön julkaisujen tilaukset internetistä osoitteesta: www.vates.fi/julkaisut

Säätiön sähköpostiosoitteet ovat muotoa: etunimi.sukunimi@vates.fi

Henkilöstö

Kehittämistyö ja verkosto

Kehittämispäällikkö
Pauliina Lampinen
050 408 7734

Kehittämiskoordinaattori
Työhönvalmennuksen kehittäminen
Suvi Pikkusaari
044 275 4800

Kehittämispäällikkö
Työllistämisyksiköiden liiketoiminnallinen kehittäminen
Jukka Lindberg
040 541 9493

Projektipäällikkö, Työllistä välittäen - välitä työllistäen
Kajja Ray
0440 724 944

Tutkija-suunnittelija
Simo Klem
050 576 7514

Sihteeri
Tarja Karvonen
(09) 7527 5501

Toimistoapulainen
Ella Rytönen
(09) 7527 5507

Viestintä
Tiedottaja
Tiina Jäppinen
050 3787 959

Tiedotussihteeri
Marianne Kaunismäki
(09) 7527 5502

Hallinto
Toimitusjohtaja
Marjatta Varanka
(09) 7527 5505

Taluspäällikkö
Pasi Ylipaavalniemi
044 521 2133

Taloussihteeri
Jaana Tornberg
(09) 7527 5509

**Vuoden
esimerkillinen
työllistäjä**

Hyvät käytännöt esiin

**Ilmoita esimerkillinen työllistäjä,
voit voittaa ulkomaan seminaarimatkan.**

Palkitsemme avoimien työmarkkinoiden työnantajan, joka on palkannut vammaisia tai osatyökykyisiä työntekijöitä kehittämällä uusia työllistämistä mahdollistavia keinoja tai hyödyntänyt olemassa olevia uudesta näkökulmasta.

Ehdotuksen voi tehdä kuka tahansa

31.1.2012 mennessä, vaikka työnantaja itse.
Vuoden esimerkillinen työllistäjä -kampanjan suojelijana toimii työministeri Lauri Ihalainen.

Palkinnon kriteerit, ehdotuslomake ja aiemmin palkitut työnantajat perusteluineen osoitteessa:

www.vates.fi/vuodentyollistaja

VATES
säätiö

